

Uredništvo i uprava
ZAGREB, Máriaškova 28a.
Telefon 67-80

Uredništvo i uprava
za Sloveniju i slovenski del
Julijske Krajine
LJUBLJANA, Erjavčeva 4a.

ISTRA

SALJITE DUZNU PRETPLATU!
NE DOZVOLITE DA PROPADA
OVAJ NAŠ JEDINI LIST!

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSkih EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

NARODNE MANJINE I DEMOKRACIJA

Povodom knjige J. Chmelarža o narodnim manjinama

Čim je položaj neke narodne manjine gori, tim je oštriji režim koji je tlačio, a i evropsko javno mnijenje je, tada više rezervirano i indiferentnije za sudbinu te manjine, glasi jedna rečenica pri koncu te knjige, koja stvarno i objektivno iznosi položaj pojedinih narodnih manjina u Srednjoj Evropi.

Srednja Evropa u širem smislu riječi proteže se od Sjevernog Mora do Jadranskog, od Baltičkog do Crnog Mora i na tom teritoriju je prije rata živjelo oko 60 milijuna stanovnika pod vlašću drugorodnih država. Od tih 60 milijuna uspjele su dvije trećine da stvore svoju državu ili da dodju u svoju državu propašću tri velika carstva: njemačkog, ruskog i austrijskog. Ali još 20 milijuna stanovnika Srednje Evrope ostalo je u granicama drugorodnih država. Tih 20 milijuna narodnih manjina stvaraju težak problem državama u kojima su prisiljene da žive. One stvaraju teške probleme između dviju država, između države kojima manjine pripadaju politički i između države kojima one pripadaju etnički. Time se stvaraju i novi međunarodni politički problemi, kojima glavnu notu daje postupak s narodnim manjinama.

Sve države Srednje Evrope imaju u svojim granicama stanovnike druge narodnosti u većim skupinama, ali sve države nisu pravno obavezane da postupaju pravedno sa svojim narodnim manjinama. Njemačka i Italija nisu potpisale nikakvih međunarodnih obaveza o postupku sa svojim manjinama. One su obavezane jedino moralno time što su 1922 zajedno sa ostalim članicama Društva naroda izglasale poznatu rezoluciju o postupku s narodnim manjinama, kao i time što su pojedini predstavnici tih država dali u više navrata izjave o pravednom postupku sa narodnim manjinama u granicama svojih država.

Od tih obaveza je prošlo skoro dvadeset godina i danas vidjamo da ni pravne ni moralne obaveze pojedinih država nisu toliko važne, koliko je važan način vladavine u tim državama. U svim pravim demokracijama postupak s manjinama je jednak bez obzira na primljene obaveze, a u svim pseudodemokratskim državama je opet jednak, kao što je jednak i u diktatorskim državama. Postupak sa Slovacima u Mađarskoj je potpuno isti kao postupak sa Lužičkim Srbima u Njemačkoj, iako je Mađarska i pravno obavezana da sa svojim manjinama pravedno postupi. Taj se princip najbolje vidi u baltičkim državama: Letoniji, Litvi i Estoniji. Dok je u tim državama bio čisto demokratski poredak, manjine su imale prava, a čim su te države postale pseudodemokratske ili diktatorske, manjine su ta svoja prava izgubile ne gledajući na to što su te tri države preuzele međunarodne obaveze za zaštitu manjina.

Principi na kojima počiva vladavina u nekoj državi su najmerodavniji za postupak s narodnim manjinama. Do dolaska Hitlera na vlast, Lužički Srbi u Njemačkoj su imali svoja društva, škole, novine itd. a sada su proglašeni za »svendski govoreće Nijemce«, t. j. za Nijemce koji govore drugim jezikom, iako hitlerovački režim zna da su Lužički Srbi poseban slavenski narod. Tako isto nazvani su i kuruški Sloveni iz pada socijaldemokratskog režima u Austriji, pa ni kuruški Sloveni ni Gradišćanski Hrvati ne mogu imati nikakovo samostalno društvo, jer u Austriji postoji samo jedna državna organizacija — Domovinska fronta. Jedna jedina stranka i organizacija postoji u Italiji, isto tako u Njemačkoj. Slično je i u Mađarskoj.

Da uporedno ilustriramo postupak u jednoj demokratskoj i u jednoj autoritativnoj državi, uzet ćemo za primjer Čehoslovačku i Italiju.

Od 416.815 njemačke djece u Čehoslovačkoj pohađaju njemačke osnovne i građanske škole 423.203 djeteta; od 124.529 mađarske djece 97.933 pohađaju čisto mađarske škole; 96.545 rutenske djece od

ukupnog broja 114.933 pohađaju rutenske škole, a od 14.794 poljska djeteta 12.300 pohađaju poljske osnovne škole itd., što znači da sva manjinska djeca pohađaju svoje škole, jer djeca koja ne pohađaju svoje škole stanuju razbacana u minimalnom broju među ostalim narodnostima. U tim školama podučavaju manjinski učitelji školovani u manjinskim i srednjim i učiteljskim školama, jer sve manjine imaju i svoje srednje škole, a Nijemci imaju čak i njemačko sveučilište, dvije politehnike, jednu umjetničku akademiju i jedan konzervatorij. Nijemci imaju u čehoslovačkom parlamentu 70 poslanika, Mađari 11, Ruteni 9, Poljaci 2 i Židovi 2, a u senatu je 36 Nijemaca, 7 Mađara i 9 Rutena. O društvima, novinama, revijama itd. ne treba ni govoriti, jer u Čehoslovačkoj su svi građani jednaki i tko god hoće može da izdaje knjige i listove na kojem god jeziku želi i da se udružuje kako god želi.

Ravnopravnost čehoslovačkih građana proizlazi iz ustava i demokratskih principa na kojima počiva država. Po tim principima su svi ljudi jednaki bez obzira na rasu, jezik ili religiju, i prema tome imaju u državi svi jednaka prava i jednake dužnosti.

Za Italiju ćemo navesti statistike J. Chmelarža. Po njemu ima u Italiji 525.000 Hrvata i Slovenaca i 257.000 Nijemaca naseljenih u kompaktnoj masi uz granicu i

tvore neprekidani narodnosni kontinuitet sa državom kojoj etnički pripadaju.

Upoređivanje postupka s narodnim manjinama u pojedinim državama Srednje Evrope najbolje osvjetljuje razlike u postupcima i principe koji vode pojedine vlade u tim postupcima. Principi po kojima se postupi s narodnim manjinama su isti oni principi po kojima pojedini režimi vladaju u cijeloj državi nad cjelokupnim stanovništvom. Chmelarž dijeli te države u tri dijela: u države s autoritativnim režimima koji idu otvoreno za denacionalizacijom narodnih manjina u države poludemokratske u kojima manjine imaju barem neka prava

i u čisto demokratske države u kojima manjine uživaju sva prava

Zaključak koji se sam od sebe nameće čitanjem ove odlične knjige bio bi slijedeći:

1. Narodne manjine mogu da se slobodno razvijaju jedino u punim demokracijama,
2. države koje ne počivaju na demokratskim principima neće i ne mogu da pravedno postupaju sa narodnim manjinama i
3. iluzorne su sve pravne i moralne obaveze koje preuzimaju države s autoritativnim režimima u pogledu postupka sa narodnim manjinama, jer principi na kojima počivaju te države su u suprotnosti sa pravdom, pa prema tome i sa pravdom koju traže narodne manjine u tim državama.

(t. p.)

AMERIČKI ISELJENICI

o jugoslavensko-talijanskom sporazumu

»JUGOSLOVENSki GLASNIK« IZ CHICAGA DONOSI REZOLUCIJU JUGOSLOVENSKEG SOKOLA U NEW-YORKU.

»Jugoslavenski glasnik« (prije »Hrvatska«), koji izlazi u Chicagu kao glasilo Hrvatsko-slovenskog saveza, donosi 6 o. m. rezoluciju Jugoslavenskog sokola iz New-Yorka o sporazumu između Jugoslavijske i Italije.

U toj rezoluciji se pretresa tačku po tačku taj sporazum. Važe se njegova iskrenost i neiskrenost i traži se bolji postupak s našim narodom u Italiji. Izjavljuje da ne može odobriti politiku nijedne slavenske države, koja se odalečuje od demokratske osnovice. Napada osovinu Rim-Berlin i zalaže se za osovinu Pariz-Prag-Moskva.

Na koncu je apel na jugoslavensku vladu i senat.

Spominjući i ono čega nema u ugovoru, kaže doslovno:

»U ugovoru nema jedne riječi o oglašnim polakšicama, koje je talijanska vlada navodno dala našoj braći pod njezinom vlasti; puštanje iz zatočenja svih političkih kažnjnika i slobodnu uporabu našeg jezika u crkvama i školama. Historija sličnih obećanja — kralja, vlade i parlamenta talijanskoga — u prošlosti ponovit će se i sa ovima, pogotovo kad nisu dio pisanoga ugovora. Time je talijanska vlada htjela da zamaže oči našem narodu, da bi progutao udicu, koju ovaj ugovor predstavlja.«

Iz razumljivih razloga ne možemo da donesemo cijeli tekst te rezolucije, koju je primilo i naše uredništvo s molbom da je objavimo.

Nadaljnjim 212 Slovincem na Tržaškem se je izpremenil priimek

Italijanski uredni list »Gazzetta ufficiale« štev. 98 od 28. aprila 1937. je objavila 19 dekretov tržaškoga prefekta, s katerim se je proti njihovi volji in pod grožnjo težke denarne kazni 139 Slovincem poitalijančil priimek. Isti list je v svoji šte-

vilki 106 od 8. maja objavil še nadaljnih 36 dekretov, s katerim je tržaški prefekt izpremenil priimek 73 Slovincem. Celotno je samo tržaški prefekt v času od 28. aprila do 8. maja letošnjega leta poitalijančil 212 Slovincem priimek.

Številne aretacije protifašistov

Po novem podaljšanju delovanja Specijalnega tribunala

Fašistično posebno sodišče, o katerem nismo že dolgo časa poročali, deluje dalje in sodi »sovražnike režima in nasprotnike notranjega položaja«. Kakor je znano, je bila funkcija posebnega sodišča 31. decembra podaljšana zopet za pet let. V svojih zadnjih zasedanjih je sodilo predvsem razne skupine antifašistov, od katerih naj navedemo le glavne: Od grupe 21 antifašistov, ki je bila obdolžena rovarjenja proti varnosti režima, je dobil Attilio Tonini iz Bologne 20 let ječe Albert Toricini, roj. v Prato 1906, pa 21 let. V grupi 12 fašistov ki so bili letos sojeni je mlad delavec Fabiani Mario iz Empoli, dobil 22 let ječe, ravnokako advokat Paolo Fasano.

V zadnjem času so bile izvršene številne aretacije, in kakor poročajo, bodo vsi aretirani prišli pred posebno sodišče v Rimu. Med drugimi so aretirali v Trstu 12 študentov iz tehniškega instituta »Carlo Cataneo«. Dalje so aretirali v marcu v Prato 60 delavcev, ki so obdolženi propagande v prilog republikanske Španije. Baje so jih zajeli v nekem lokalu, kjer so poslušali radijski prenos iz

Barcelone. Radi istega delikta je bilo aretiranih v Firencah 8 ljudi. Osem ljudi so aretirali v Genovi, ker so hoteli vtihotapiti na ladjo, da bodo šli v Španijo kot prostovoljci. Zlasti številne so bile aretacije v mestu Bari. V Milanu so pa aretirali 25 mladih umetnikov, slikarjev, čes da so antifašistično razpoloženi. Med njimi so slikarji Birolli, Mucchi, Sassu in kipar Manzu. Vsi spadajo med najbolj znane umetnike v Milanu, ter predstavljajo najmodernejšo smer v umetnosti.

Slovenska maša na Travniku v Gorici odpravljena

Gorica, 10 maja 1937. — (Agis). — Pretekli teden se ni več vršila običajna maša v Gorici na Travniku, ki je bila združena s slovensko pridigo. Razlog temu ni znan in so vsled nenadnega ukrepa ljudje zelo razburjeni. Upajo, pa da bodo cerkvene oblasti zopet vzpostavile staro tradicijo in vrnile ljudem njihovo tradicionalno bogoslužje

„DOPOLAVORO“ U ILOVIKU ZABRA- NJUJE HRVATSKI GOVOR

Ilovik kod Lošinja, maja 1937. — »Dopolavoro« u Iloviku, u kojem su skoro isključivo Hrvati, zaključilo je da će strogo kazniti svakoga, ko bude govorio hrvatski. Prva kazna je strog ukor, druga je globa od 5 lira, a ko se po treći puta ogriješi o taj zaključak bit će izbačen iz društva, što bi imalo praktički u posledicu, da isključeni ne bi mogao biti primljen na rad kao nefašista.

LOV NA RADIO-SLUŠAČE

Pula, maja 1937. — Radioaparati se u ovo posljednje vrijeme prodaju sve u šesnaest. Kupuje ga svak koji može. Jer ljudi hoće da slušaju — makar preko radija — istinu i makar preko radija žele da čuju napadače na fašizam.

Taj interes je pojačan naročito iza kako se počela javljati tajna radio stanica iz Milana. Ta stanica se javlja svake večeri u 10 sati i tri četvrtina na kratkom valu 28 metara. Sve emisije te stanice počinju sa Internacionalom, a svršavaju sa »Inno di Garibaldi«.

Osim toga sa radiostanice u Barceloni slušamo emisije na talijanskom jeziku svake večeri u 11 sati i tri četvrtina, a ponedjeljkom u 11 sati. Te emisije daju na valu 377 metara i na kratkom valu 42 metra. Ta ista stanica daje emisije i na kratkom valu 42 metra i 75 centimetara svake večeri u deset sati i pol također na talijanskom jeziku.

Uz Radio-Barcelona, javlja se svake večeri na talijanskoj i radiopostaja POUMA iz Katalonije u 10 sati i 10 minuta na kratkom valu od 42 metra, a nedjeljom u šest sati po podne.

Mnogo se sluša i Madrid — i sve stanice s kojih narod misli da može doznati nešto više nego što je u našoj uniformiranoj štampi i preko našeg radija »s mužarjalome«, kaže se ovdje.

Svi fašisti su dobili nalog da strogo paze na one koji slušaju te radiostanice. Medjutim — i sami fašisti slušaju. Čak i oni na vrhovima stoje šćućureni svake večeri oko radija.

Kada nije ni to pomoglo — počelo se prijetnjama preko štampe. Tako »Corriere istriano« od 1 maja donosi dug kursiv protiv tih radio slušača koji slušaju tajnu radiostanicu iz Milana i talijanske emisije iz Katalonije. Rossellija, koji govori na radio u Barceloni, nazivlje »zamazanim izdajicom«, a one koji slušaju to nazivlje degenericima. Na koncu prijeti. Kaže da preostaju još »batine po ledjima prokletih izdajica«.

Taj članak je postigao protivan efekat. Sada traže radio i oni koji ga nikada nisu slušali. Jer neki vrag mora da je na stvari, kada su se vlasti tako uzbunile.

I tako se taj lov nastavlja. Ljudi love radio valove iz kojih bi doznali istinu, a organi vlade love te ljude koji love valove — a usput slušaju i organi vlasti.

Medjutim trgovine radioaparata prave poslove kao nikada od sada.

BOŽJA KAZEN ZA SMRT LOJZETA BRATUŽA

Gorica, maj 1937. Čitateljem je se predobro v spominu slučaj organista Bratuža, ki so ga fašisti zvalili v svoj sedež, tam zastupili z ricinovim oljem in bencinom, tako da je po dolgem večtedenskem mučeniškem trpljenju podlegel. Oblasti niso doslej nobenega od krivcev aretirali in ga postavili pred sodišče. Pred nekaj tedni pa je zadela vsaj enega krivca božja kazen.. Gre za nekega Italijana fašista, ki je bival v Stračicah pri Podgori in ki je bil zaposlen kot asistent v predilnici v Podgori. Na stranišču ga je zadela kap. Tako je upravičeno šel o tem med ljudstvom glas: v dr... se je rodil, v dr... je živel, v dr... bili alarmirani vsi varnostni organi, ker so bili alarmirani vsi varnostni organi, ker so se bali reakcije ljudstva, in sicer ne samo slovenskega, temveč tudi italijanskega, ki živi še vedno pod težkim vtisom Bratuževe smrti.

NJEMAČKI MANJINSKI LIST PROTIV FAŠIZMA

Njemački manjinski list »Deutsche Zeitung« donosi u svom 1935 br. od 14 o. m. članak o zadacima njemačkih manjinskih kulturnih organizacija i kaže, da u tim organizacijama treba njemačkoj manjinskoj omladini praktične pouke iz narodne povijesti, književnosti i narodnih običaja. Ne treba širiti teorije o rasi i drugim savremenim lozinkama niti navikivati omladinu da se povodi za propagandom raznih firera. Oni uče omladinu samo fizičkom obračunavanju

NAŠA EMIGRACIJA

Primamo i objavljujemo uz one iste napomene koje smo napisali prigodom prvih članaka u ovoj rubrici. — Uredništvo.

Čitam članke pod naslovom »Naša emigracija«, pa dozvolite mi da i ja kao stari organizirani član emigracije koji nije nikada pisao o toj stvari i nikada nije bio neki funkcioner, rečem par dobronamjernih riječi.

Mislim da se u tim člancima nije još spomenulo ono osnovno. Mislim glavne uzroke proviranja i razmimoilaženja u našoj emigraciji.

Traba otvoreno reći: mi smo u neku ruku svi razočarani. Ne razočarani u pogledu nas samih lično, već razočarani radi razvika našeg pitanja. Mi smo periferijski dio naroda.

U toj težnji periferijskog dijela naroda mi smo često došli u sukob sa centralnim narodnim dijelom, ne uvidajući da centralni dio naroda nema uvijek onakove težnje kao njegov periferijski dio.

Velika većina emigranata je na toj postavci gradila svoju ideologiju i svoju taktiku. Ogromna većina emigranata je ulazila u pokrete i stranke za koje su mislili da su nosioci jugoslavenskog imperijalizma prema zapadu.

U tome su zaboravili na dvije osnovne stvari: na naziranja i ideologije narodnih slojeva ovdje kojina pripadamo i na ideološki i politički razvitak u Evropi.

U radu toga moramo naš problem postaviti kao problem demokracije, a uz to moramo ga ponovno učiniti narodnim problemom, kao što je bio nekada.

Ne kažem da pitanje Istre i cijele Julijske Krajine nije i državni problem. To i mora da bude.

Stari istarski Hrvat

POLOŽAJ NAŠEGA KMETA V JULIJSKI KRAJINI Z OZIROM NA GOSPODARSKI POLOŽAJ ITALIJE

Češki veleindustrijalec Bata podaje vti-se iz svojega trgovskoga potovanja po Italiji in pravi, da je vedno prorokoval polom fašistovskega gospodarstva, leto za letom je znala italijanska vlada najti kritike za svoj bilančni primanjkljaj, da celo vire za svoje abesinsko podvzetje, za lepo urejene ceste, asfaltirane po celi državi.

Omeniti moram v prvi vrsti agrarno vprašanje. Tu si poglejmo gospodarsko stanje naših rojakov dole, ko so bili pred svetovno vojno neodvisni posestniki, ki so svoje prideške primerno prodali, da so lahko živeli od svojih zemljišč.

Enake gospodarske prilike preživlja tudi italijanski kolon. Ta je sicer navajen na svojo usodo od pamtiveka, ker ni bil nikdar samsvoj, samo da se njegova usoda ni

pod sedanjim režimom nič zboljšala, ampak raje poslabšala. Pred svetovno vojno je vsaj plačeval manj davkov in življenske potrebsčine so bile cenejše.

Kritika autarkične gospodarske politike z lahkoto dokaže, da pri fašistovskih režimih gre le za tem, da se breme stroškov socializacije vraća na srednje in nižje sloje, kot je že od nekaj, dočim veleobrti (financ, industrij, zemljišč itd.), financirji fašističnih režimov v Evropi, uživajo nemoteno plodnost obrestovanje svojih naložb.

PRIRODNI PRIRASTEK PREBIVALSTVA JULIJSKE KRAJINE v prvem četrtletju 1937.

Po uradni statistiki, ki jih objavlja osrednje statistično glasilno Kraljevine Italije, smo povzeli, odnosno preračunali ta — le zapujna števila.

Ob zadnjem ljudskem štetju 21. aprila 1936. je znašalo prebivalstvo vse Kraljevine Italije 42.831.000. Letos ob koncu marca se je cenilo prebivalstvo na 43.353.000.

Število umrlih v prvem četrtletju je letos za 27.372 večje od lanskega. Letos je namreč umrlo v prvih treh mesecih 184.905 oseb, ali 4,3 od tisoč prebivalstva, lani pa samo 157.533 ali 3,7 odtisoč.

Novo italijansko lesno podjetje v naših krajih.

St. Peter na Krasu, maja 1937. (Agis) — V Koritnicah pri Knežaku so že pred časom pričeli s pripravami za gradnjo nove parne žage.

NAŠEGA ČLOVEKA POVSOD IZPODRIVAJO

II. Bistrica, maja 1937. (Agis) — Z razkladanjem in nakladanjem raznega materiala vagonskih pošilk na kolodvoru v Trnovem so se dosedaj bavili poleg priselencev tudi razni revnejši domačini.

VELIKI OBMEJNI KOMPLEKSI GOZDOV PREPOVEDANI ZA PRIVATNO UPORABO

Postojna, maja 1937. (Agis) — Zna- na lesna tvrdka Sclapsa v Postojni je morala ustaviti obrt na svoji žagi, ker so vojaške oblasti zakoličile velik kompleks njene žage ob meji.

»PICCOLO DELLA SERA« NAPADA »TAGESPOST« radi trdnje o hrvatskom karakteru Cresa i Lošinja

U gradačkom listu »Tagespost« od 18 aprila napisao je prof. Maximilian Jeller članak pod naslovom »Vransko jezero na otoku Cresu«.

— Stanovnici jednog i drugog otoka prioklopljenih Italiji (Cresa i Lošinja) su Čidi(?). Lošinjani su površno italijanizirani, dok su Cresani bili barem do pred kratko vrijeme skoro isključivo Slaveni.

Radi te trdnje, koja nije ni savim tačna, barem što se Lošinja tiče, jer otok Lošinj nije sav čak ni površno italijaniziran, našao se poukanim trščanski »Piccolo della Sera« od 7. o. mj. da napadne i prof. Jellera i »Tagespost«.

»Piccolo della Sera« kaže da je taj članak tendenciozan i da ga ne treba uzeti ozbiljno, ali ipak oštro napada prof. Jellera i nazivlje ga slavofilom.

To sve je sinteza. Ni nama, ni ljudima oko »Piccola«, a ni ostalom svijetu sa ne mora dokazivati da kvaternerski otoci nisu italijanski po narodnosti.

Neka vjeruje »Piccolo« da je sve to skupa mnogo veća rana nama nego njemu, pa na mnogo jača ispade »Piccolovih« šerova i nadšerova ne reagiramo tako historično.

LA GUARDIA PROTIV FAŠIZMA

New-York. — Na jednom velikom skupu, održanom ovih dana govorio je između ostalih i popularni predsjednik grada New-Yorka La Guardia, koji se u posljednje vrijeme u cijelom svijetu prošuo po svojim napadima na nacional-socializam i Hitlerizam.

»Tlačenje i proganjnje manjina ne smije nikada biti maksima jedne vlade.

»Slaveni su nečisti barbari«, uči se u njemačkim školama

Berlin (Jevkor). U posljednje vrijeme zapaže se i osjeća velika napetost u odnosima između njemačkih vladodržaca i predstavnika katoličke crkve.

Ovaj sukob je dao povoda protivničkim režima — kojih svakim danom ima sve više — da se približe upoznaju sa uzgojnim radom sadašnjih upravljača.

Pomenuti udžbenik izdao je Herbert Góbbels u saradnji istaknutih nacionalsocijalista.

Vesela zgodba v tovarni Fiat

Pred kratkim je neki fašistični ministar obiskal tovarno avtomobilov Fiat.

Saj tudi ni treba, pošljite mi na dom dva taka avtomobila.

KOLIKO JE STAJAO ABESINSKI RAT?

Pariški »Petit Parisien« donosi interesantnu statistiku u izvještajima svoga rimskog dopisnika o tome, koliko je Italiju stajao rat sa Abesinijom.

